

Demokrasi

- Demokrasi; Yunancada halk anlamına gelen “demos” ile güç, kuvvet, iktidar ve yönetim anlamına gelen “kratos” kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur.

- Demokrasi, kısaca halkın kendi kendini yönetmesidir yani egemenliğin kaynağının halka dayandığı bir yönetim şeklidir.
- Demokraside halk, seçme ve seçilme hakkını özgürce kullanır. Ayrıca demokrasilerde insanların hak ve özgürlükleri koruma altına alınır.
- Toplumların bugünkü demokratik sürece ulaşması bir anda olmamış, belirli aşamalardan geçerek günümüzdeki hâlini almıştır.

DEMOKRASİNİN SERÜVENİ

- Demokrasi ilk olarak Eski Yunan'da Atina'da Agora adı verilen meydanlarda, yirmi yaşından büyük ve hür erkeklerin katıldığı meclisler aracılığıyla başladı. Köleler, Atinalı olmayanlar ve kadınlar oy kullanamazlar ve bu meclise katılamazlardı. Birçok açıdan eksik yönü olmasına rağmen alınan kararlarda halkın söz hakkının olması ve demokrasinin siyasi anlamda ilk kez uygulanması bakımından önemlidir.

Sıra Sende 1

Atina Şehir Devleti'nde,

- Yurttaşlar karar alma sürecine bizzat katılıyordu.
- Kadınlar, köleler ve yabancılar “halk meclisi”ne katılamıyordu.
- Her yurttaş, halk meclisinde konuşma ve oy kullanma hakkına sahipti.

Atina Şehir Devleti'ndeki bu uygulamalardan hangileri demokrasiye uygundur?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) I, II ve III

- Roma'da MÖ 5. yüzyılda yürürlüğe giren On İki Levha Kanunları, halk ve devlet ilişkilerini

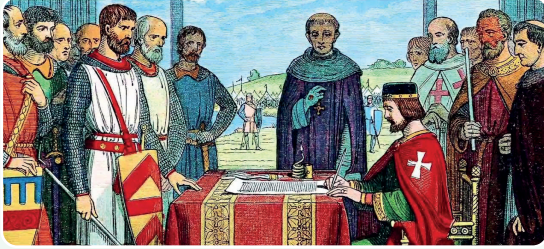

düzenlemiştir. Bu kanunlarla Roma halkının görev ve sorumlulukları belirlenmiş, vatandaşlık hukuku ve devlet-vatandaş ilişkileri düzenlenmiştir.

- İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılması ile birlikte demokrasi ve insan haklarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) 632 yılında tüm insanlığa Veda Hutbesi olarak bilinen demokrasi ve insan hakları belgesini miras bıraktı. Bu hutbede Hz. Peygamber yaşama hakkından eşitliğe, kadın haklarından mülkiyet hakkına birçok konuya değinmiştir. Aşağıda Veda Hutbesi'nden bir bölüm verilmiştir.

Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan (c.c.) korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah'ın (c.c.) emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize Allah'ın (c.c.) emriyle helal kıldınız. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinizde hakkı vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız; yatağınızı hiç kimseye çiğnetmemeleri, hoşlanmadığınız kimseleri izniniz olmadıkça evlerinize almamalarıdır.

- İngiltere’de 1215’te Kral John ile soylular arasında imzalanan Magna Carta adlı belge ile kralın yetkileri kısıtlandı ve halka bazı haklar tanındı. Bu anlaşmaya göre yargılamadan ceza verilemeyeceği ve temsilcilere danışılmadan gelişigüzel vergilendirme yapılamayacağı kral tarafından kabul edildi.

- 1750 yılında Avrupa’da Aydınlanma Çağı’nın yaymış olduğu felsefe ile anayasal demokrasinin düşünsel temelleri atılmıştır. Montesquieu güçler ayrılığından bahsederken Rousseau “özgürlük, eşitlik ve kardeşlik sloganıyla toplumsal sözleşmeyi yazdı. J. Locke ise yasama hakkı, özel mülkiyet hakkı ve belirli özgürlükleri savundu.

- 1776 yılında Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi yayımlandı ve Amerika, bağımsızlığını ilan etti.

- 1789 Fransız İhtilali ile halk, mutlak monarşiye (krala) karşı ayaklandı ve ayaklanma sonucunda krallık rejimi sona ererek cumhuriyet rejimine geçildi, Fransız İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi imzalandı. Fransız İhtilali ile eşitlik, hak, adalet, özgürlük ve milliyetçilik kavramları tüm dünyaya yayıldı.

- 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletlerin yayımladığı “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” ile devletler, halkın hak ve özgürlüklerini güvence altına almıştır. Bu bildiriye göre “Tüm insanlar özgürlük, onur ve haklar bakımından eşit doğar. Akıl ve vicdan sahibidirler.”

Sıra Sende 2

Aşağıda demokrasinin günümüze gelinceye kadar geçirdiği bazı aşamaları verilmiştir.

- Demokrasinin ortaya çıktığı yerdir. Yönetimde sadece yirmi yaşını doldurmuş erkekler söz sahibiydi.
- 1215 yılında kral ile soylular arasında imzalanan Magna Carta ile kralın yetkileri ilk defa sınırlandırıldı.
- 1789 yılında başlayan ihtilal sonucunda krallık yıkılarak halk egemenliğine dayalı yönetim kuruldu. Eşitlik, özgürlük, adalet, milliyetçilik gibi kavramlar dünyaya yayıldı.

Bu bilgiler ilgili oldukları devletlerle eşleştirildiğinde hangi devlet dışta kalır?

A) Atina Şehir Devleti	B) Antik Roma
C) İngiltere	D) Fransa

Etkinlik 1

Demokrasinin ortaya çıktığı yer ve gelişim evreleriyle ilgili bazı önemli olaylara ait açıklamaların verildiği aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri tamamlayınız.

Tarih	Açıklamalar	Yer/Olay
a. MÖ 500	Vatandaşlar; halk meclisinde toplanır, oy kullanır, ülke yönetimi ile ilgili kararlara ortak olurdu. Sadece yirmi yaşından büyük erkekler, vatandaş kabul edilirdi. Kadınlar ve köleler, yönetimde söz sahibi değildi.	
b. 1215	İngiltere’de kral ile soylular arasında imzalanmıştır. Bu belge ile kralın yetkileri ilk defa sınırlandırılmıştır.	
c. 1789	Krala karşı halk ayaklanması ile başlamış, İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi’nin yayımlanması gibi önemli sonuçlar doğurmuştur. Cumhuriyet, eşitlik, özgürlük, milliyetçilik, adalet gibi kavramlar önce Avrupa’ya daha sonra tüm dünyaya yayılmıştır.	

Türk Tarihinde Demokrasinin Gelişimi

- ▶ Eski Türklerde devlet kavramı; millet, ülke, egemenlik ve örgütlenme öğelerini kapsardı.
- ▶ Eski Türklerde kağana yönetme yetkisinin Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılırdı ve bu anlayışa **kut** adı verilirdi.
- ▶ Önemli devlet işleri, kurultay adı verilen mecliste görüşülür ve karara bağlanırdı. (Savaş, barış, yeni kağan seçimi gibi önemli konular görüşülürdü.)

- Devlet işlerinde hükümdarın eşi hatun da söz sahibi idi.

Dikkat!

Bu durum, Türklerde kadına verilen önemin bir göstergesidir.

- Devlet, hanedan ve üyelerinin ortak malıdır anlayışı hâkimdi.

Dikkat!

Bu durum, Türk devletlerinde sık sık taht kavgası yaşanmasına sebep olmuş, buna bağlı olarak Türk devletleri kısa ömürlü olmuştur.

Sıra Sende 3

Türklerde demokrasi anlayışı, tarih boyunca farklı da olsa varlığını göstermiştir. Eski Türk devletlerinde kurultay adı verilen meclis toplanarak önemli kararlar alırdı. Hakan, devletin yönetiminde tek başına karar vermez, kurultaydaki beylerin de görüşlerini alarak karar verirdi.

Buna göre eski Türklerdeki demokrasi anlayışıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- Önemli devlet işlerine görüşülerek karar verilmiştir.
- Farklı fikirlerin ifade edilmesine ortam oluşturulmuştur.
- Kurultay, danışma meclisi olarak görev yapmıştır.
- Kurultay, yönetimde hakanın emirlerini sorgulamadan kabul etmiştir.

- Türklerde toplumsal hayat töre denilen yazısız hukuk kurallarına göre düzenlenmiş, adalete büyük bir önem verilmiştir.
- Büyük Selçuklularda devlet yönetimi, Gazneliler örnek alınarak yapılmıştır.

- Osmanlı Devleti'nde, ülkenin üyelerinin ortak malı sayıldığı anlayış terk edilerek yerine devletin padişah ve onun çocuklarına ait olduğu görüşü benimsendi.
- Devlet işleri, Divan teşkilatında görüşülür ve karara bağlanırdı.

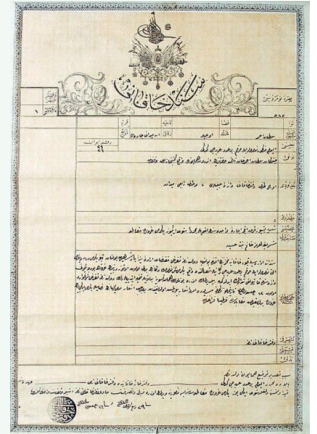
Dikkat!

Divanda son söz padişaha ait olduğu için divan, karar organı değil; danışma organı olarak görev yapmıştır.

- Divanda belirli günlerde halkın şikâyetleri de dinlenir ve sorunların çözümüyle ilgili kararlar verilirdi.
- Divanın karar alan bir meclis gibi çalışması, halkın sorunlarına çözümler getirmesi demokratik uygulamalara örnektir.

Osmanlı'da Demokratikleşme Hareketleri

1808'de Osmanlı padişahı II. Mahmut ile âyanlar arasında Sened-i İttifak Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre padişah, kendi yetkilerini ilk kez kısıtlamış ve âyanlara da bazı yetkiler vermiştir. Bu durum, demokratik uygulamaya örnek olarak kabul edilmektedir.

Ulti Not

Âyan: Osmanlı Devleti'nde taşra bölgelerinde söz sahibi olan toprak beyleridir.

- ▶ 1839'da Tanzimat Fermanı ilan edildi. Tanzimat Fermanı ile padişahın gücü sınırlandırılmış ve ilk kez bu ferman ile Osmanlı Devleti'nde hukukun üstünlüğü kabul edilmiştir. Bu durum, demokratikleşme ve anayasal düzen yolunda atılmış en önemli adımlardan biridir.

1856 yılında Avrupalı devletlerin olası müdahalesini önlemek ve azınlıkların devlete bağlılığını artırmak için Islahat Fermanı ilan edildi. Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı'nın genişletilmiş hâlidir.

Ulti Not

Bu fermanla azınlıklar, Müslüman halktan daha çok haklar elde ettiler.

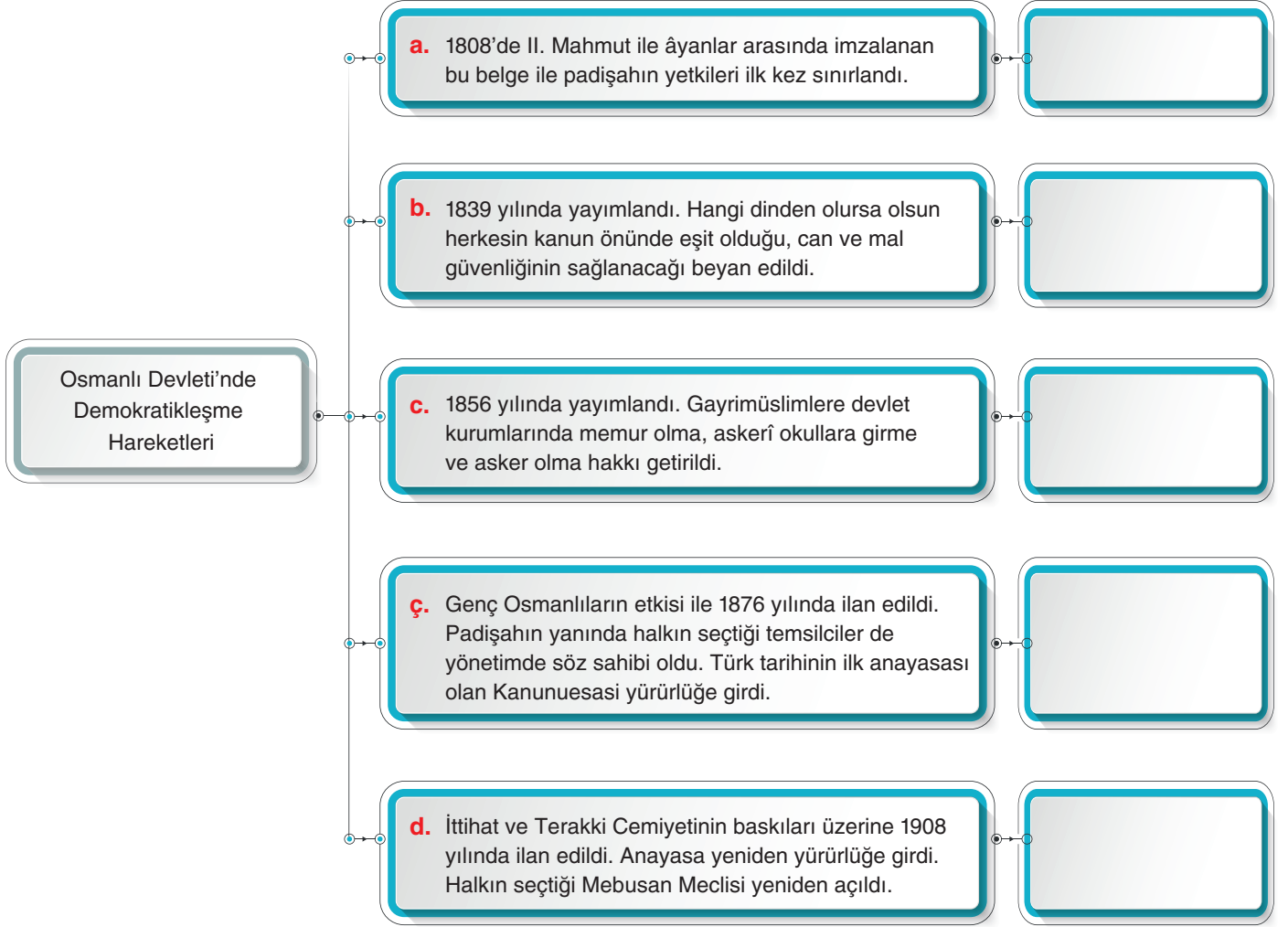
Osmanlı Devleti'nde 1876 yılında I. Meşrutiyet'in ilanı ile Türk tarihinin ilk anayasası olan Kanunuesasi hazırlanmış ve bu dönemde Osmanlı Devleti'nde halk ilk kez seçme ve seçilme hakkını kullanmıştır. Halk tarafından seçilen meclise "Meclis-i Mebusan" adı verilmiştir. Böylece Osmanlı Devleti'nin yönetim şekli "meşruti monarşi" şeklinde değişmiştir.

I. Meşrutiyet'in ömrü fazla uzun sürmemiştir. Meclisteki azınlıkların olumsuz faaliyetleri ve 93 Harbi'nden (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) dolayı II. Abdülhamit meclisi kapatarak eski yönetim şekline geri dönmüştür. Ancak 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile Osmanlı Devleti'nde parlamenter yönetime geçilmiş ve halk, seçme seçilme hakkını kullanmıştır. Padişahın bazı yetkileri kısıtlanmış; meclisi kapatma, sürgüne gönderme yetkileri meclise devredilmiştir. Siyasal partiler kurulmuş, vatandaşlara dernek kurma ve toplantı yapma özgürlüğü verilmiştir.

Etkinlik 2

Aşağıdaki bilgilerin ait oldukları gelişmeleri şemada boş bırakılan yerlere yazınız.

Etkinlik 3

Aşağıdaki ifadeleri “Doğru (D)–Yanlış (Y)” olarak değerlendiriniz.

a.	İlk Türk devletlerinde devlet meseleleri kurultay adı verilen mecliste görüşülürdü.	
b.	1215'te İngiltere'de soylularla imzalanan Magna Carta ile kralların yetkileri sınırlandırılmıştır.	
c.	Demokrasi ilk defa Antik Roma'da ortaya çıkmıştır.	
ç.	Osmanlı Devleti'nde ilk demokratik gelişme Sultan Abdülmecit zamanında yaşanmıştır.	
d.	1948'de Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile temel hak ve özgürlükler güvence altına alınmıştır.	

1.

Demokrasi ilk kez Antik Yunan'da MÖ 5. yüzyıl-da uygulanmıştır. Atinalılar, doğrudan demokrasi sistemiyle şehir devletlerini yönetmişlerdir. Atina'da yurttaşlar, halk meclisinde toplanarak ülke yönetimi ile ilgili kararlara doğrudan katılmışlardır. Ancak Atina'da yalnızca yurttaş sınıfına mensup, yirmi yaşını doldurmuş erkekler halk meclisine katılma hakkına sahipti. Kadınlar, yabancılar ve köleler bu haklardan mahrum bırakılmıştı.

Buna göre Antik Yunan ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Toplumsal sınıf ayrımı yapılmıştır.
- B) Halk, kendisi ile ilgili kararları kendisi vermiştir.
- C) Kadınlar, devlet yönetiminde söz sahibi değildir.
- D) İsteyen herkes, meclisteki toplantılara katılmıştır.

2. • İnsanların canları, malları ve namusları kutsaldır.
- Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur.
- Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinizde hakkı vardır.

Hazreti Muhammed'in (s.a.v.) Veda Hutbesi'nde yer alan bu sözlerinin;

- I. eşitlik,
- II. can güvenliği,
- III. insan hakları

kavramlarından hangileri ile ilgili olduğu söylenbilir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

3. Aşağıda Tanzimat Fermanı'nın bazı maddeleri verilmiştir.

- Herkes kanun önünde eşit olacak, her gücün üstünde kanun gücünün olduğu kabul edilecektir.
- Müslüman, Hristiyan ve Musevi bütün halkın can, mal ve namus güvenliği sağlanacaktır.
- Vergiler, herkesin gelirine göre toplanacaktır.
- Herkes mal ve mülk sahibi olabilecek, isterse malı ve mülkü satabilecek veya miras bırakabilecektir.

Tanzimat Fermanı'nın bu maddelerine göre aşağıdakilerden hangisinin amaçlandığı söylenemez?

- A) Özel mülkiyeti sağlamak
- B) Padişahın yetkilerini artırmak
- C) Hukukun üstünlüğü ilkesini uygulamak
- D) Halk arasında ayrımcılığı ortadan kaldırmak

4. Demokrasi, kişinin kendi iradesiyle yönetime katılma şeklidir. Demokrasilerde oy kullanarak yönetime katılma görevini gerçekleştirmiş oluruz. Çoğunluğun kararları esas alınırken azınlık haklarının korunması da demokrasinin önemli bir parçasıdır. Hukukun üstünlüğü, özgürlük ve adalet demokratik bir toplumun temel değerleri arasında yer alır. Demokrasi, toplumsal gelişmeleri sağlayan bir sistemdir.

Bu bilgilere göre aşağıdaki tutum ya da davranışlardan hangisi demokrasi anlayışına uygun değildir?

- A) Kararların oy çokluğu ile alınması
- B) Özgürlük ve adalet anlayışının olması
- C) Kişinin, seçimlerde istediği partiye oy vermesi
- D) Hukuk üstünlüğünden yalnızca zenginlerin yararlanması

5. • Genç Osmanlılar adı verilen aydın grubun etkisiyle Sultan II. Abdülhamit tarafından ilan edilmiştir.
- İlk defa padişahın yanında halkın seçtiği temsilciler de yönetimde söz sahibi olmuştur.
- Türk tarihinin ilk anayasası olan Kanunuesasi yürürlüğe girmiştir.

Bu bilgiler Osmanlı Devleti'ndeki demokratikleşme hareketlerinden hangisine aittir?

- A) Tanzimat Fermanı
- B) Islahat Fermanı
- C) I. Meşrutiyet
- D) II. Meşrutiyet

6. Roma uygarlığı demokrasisi, daha çok Cumhuriyet Dönemi'yle ilişkilidir. Bu dönemde halk, senato ve halk meclisleri aracılığıyla yönetime katılma fırsatı bulmuştur. Soylular ve halk arasında hak mücadelesi olsa da halkın temsilcileri olan seçilmişler, insanların haklarını korumak için önemli rol oynamıştır. Roma'da adalet ilkesi ve On İki Levha Kanunları, demokrasi anlayışının temellerini oluşturmuştur. Bu sistem, modern demokrasilere örnek olmuştur.

Buna göre Roma uygarlığı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Tüm vatandaşlar, oy kullanma hakkına sahiptir.
- B) Kendinden sonraki dönemler için model olmuştur.
- C) Soyluların sınırsız temsil hakları vardır.
- D) Ülke, yazılı olmayan hukuk kuralları ile yönetilmiştir.

7. • Osmanlı Devleti'nde II. Mahmut Dönemi'nde "âyan" denilen ve zamanla zenginleşip güçlenen kişiler ile 1808 yılında imzalanmıştır.
- Padişah ile onun yetki verdiği kişilerin keyfî hareket etmelerini önlemiştir.
- Padişahın yetkileri ilk kez sınırlandırılmıştır.

Bu bilgiler Osmanlı Devleti'ndeki demokratikleşme hareketlerinden hangisine aittir?

- A) Kanunuesasi
- B) Sened-i İttifak
- C) Tanzimat Fermanı
- D) Islahat Fermanı

8.

Magna Carta, 1215 yılında İngiltere Kralı John ile soylular arasında imzalanan bir belgedir. Magna Carta, hukukun üstünlüğü ilkesini temel alarak keyfî yönetim anlayışına son vermeyi amaçlamıştır. Bu belge ile kralın yetkileri sınırlandırılarak halkın ve soyluların hakları güvence altına alınmıştır. Kral, yargılamadan ceza verilemeyeceği ilkesini ve gelişigüzel vergilendirme yapılamayacağını kabul etmiştir. Ayrıca modern demokrasi ve anayasal düzenin oluşumunda büyük rol oynamıştır. Tarihte hakların savunulduğu ilk belgelerden biri olarak kabul edilir.

Buna göre Magna Carta ile ilgili,

- I. Kralın yetkilerini kısıtlamayı amaçlamıştır.
- II. Anayasal düzenin oluşmasına katkı sağlamıştır.
- III. İngiltere'de monarşi yönetimini tamamen bitirmiştir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

- Fransız İhtilali'nin yaydığı hürriyet, adalet ve eşitlik ilkelerinden etkilenen Mustafa Kemal, Türk milletinin kişi egemenliği yerine kendi kendini yönetmesi gerektiğine inanıyordu.
- Millî Mücadele sürecinde vatanın kurtuluşu için mücadele ederken aynı zamanda millet egemenliğine dayalı yönetim için de gerekli çalışmaları yapmaktaydı.

Mustafa Kemal, 22 Haziran 1919'da Millî Mücadele'nin önemli isimlerinin desteği ile hazırladığı Amasya Genelgesi'nde "**Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.**" ifadesiyle halkın iradesine ve demokrasiye vurgu yapmıştır.

Mustafa Kemal ve Erzurum Kongresi'ne katılan delegeler "**Kuvayımillîye'yi tek kuvvet olarak tanımak ve millî iradeyi hâkim kılmak esastır.**" maddesi ile millî iradeye ve demokrasiye vurgu yapmışlardır.

- Erzurum Kongresi'nde, bölgenin temsili için oluşturulan Temsil Heyeti üyelerinin seçimle belirlenmesi ve ardından Sivas Kongresi'nde tüm yurdu temsil edecek Temsil Heyeti'nin Millî Mücadele'ye dair kararlar alması, millî iradeye ve demokrasiye verilen önemi göstermektedir.

- İtilaf Devletleri, 16 Mart 1920'de İstanbul'u işgal etmiş ve ardından Osmanlı Mebusan Meclisini dağıtmıştır. Bu gelişmeler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasına zemin hazırlamıştır.

Dikkat!

Mebusan Meclisinin dağıtılması ile İtilaf Devletleri millî iradeyi hiçe saymışlardır.

- Mustafa Kemal bu durum üzerine harekete geçmiş, halk iradesinin etkili olabilmesi için **23 Nisan 1920'de BMM'yi** açmıştır.

- **Büyük Millet Meclisinin açılması**, Türk demokrasi tarihinde önemli bir yer tutar. Büyük Millet Meclisinin açılması ile demokrasinin tanımında yer alan, halkın kendi kendisini yönetme ilkesi gerçekleşmiş oldu.
- Ayrıca Meclisin sürekliliğini sağlamak için 20 Ocak 1921'de yeni Türk Devleti'nin ilk anayasası olan Teşkilat-ı Esasiye (Anayasa) kabul edilmiştir. Anayasada "**Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir.**" maddesi ile halk egemenliği garanti altına alınarak cumhuriyete geçiş için hazırlık yapılmaya başlanmıştır.
- Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra ülke içerisinde iki başlı yönetime neden olan saltanat makamının 1 Kasım 1922'de kaldırılması ile birlikte Cumhuriyet'in ilanının önü açılmıştır.

Atatürk'ten Milletimize Armağan

- ▶ 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilerek demokratik ilkelere dayalı yeni Türk Devleti'nin yönetim biçimi belirlenmiştir.
- ▶ Mustafa Kemal, Cumhuriyet ve demokrasinin gereği olan siyasi partilerin kurulmasına gereken önemi vermiştir.
- ▶ Kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesi, demokratik girişimler arasında yer alır.

- ▶ İlk olarak kendisinin kurduğu Halk Fırkası ile çok partili hayat geçiş denemesinin adımı atıldı.
- ▶ Mustafa Kemal çok partili hayat ile aşağıdakileri amaçlamıştır.
 - ✓ Demokrasi anlayışını yerleştirmek
 - ✓ Farklı görüşlerin Mecliste temsil edilmesini sağlamak
 - ✓ Millet egemenliğini güçlendirmek
 - ✓ Hükûmetin denetlenmesini sağlamak

Sıra Sende 4

"Atatürk'ün demokrasiye verdiği önemi gösteren birçok somut adım ve uygulama vardır." **diyen bir sosyal bilgiler öğretmeni aşağıdakilerden hangisini bu yargıya kanıt olarak gösteremez?**

- A) Cumhuriyet'in ilan edilmesini
- B) Büyük Millet Meclisinin açılmasını
- C) Yeni Türk harflerinin kabul edilmesini
- D) Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesini

Atatürk Dönemi'nde Kurulan Siyasi Partiler

Halk Fırkası

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

Serbest Cumhuriyet Fırkası

Halk Fırkası

- ▶ 9 Eylül 1923 tarihinde Mustafa Kemal tarafından kuruldu.
- ▶ Yeni Türk Devleti'nin ilk siyasi partisidir.
- ▶ Cumhuriyet'in ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldı.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

- ▶ 17 Kasım 1924 tarihinde Kâzım Karabekir, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay ve Adnan Adıvar tarafından kuruldu.
- ▶ Yeni Türk Devleti'nin ilk muhalefet partisidir.

- ▶ Doğuda çıkan isyan ile bağlantısı olduğu gerekçesiyle parti, hükûmet tarafından kapatıldı.

Serbest Cumhuriyet Fırkası

- ▶ 1930 yılında Ali Fethi Okyar tarafından kuruldu.
- ▶ Partiye inkılap karşıtları sızınca Ali Fethi Bey partiyi kapattı.

Dikkat!

Mustafa Kemal Atatürk Dönemi'nde çok partili hayata geçiş denemeleri yapılmış fakat başarılı olunamamıştır.

Sıra Sende 5

Atatürk Dönemi'nde çok partili hayata geçiş denemeleri yapılmış ve farklı siyasi partiler kurulmuştur. Bu süreçte Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası gibi partiler kısa süreliğine faaliyet göstermiştir.

Buna göre Atatürk Dönemi'nde kurulan siyasi partilerle ilgili,

- I. Demokrasiye geçişin bir parçası olarak çok partili hayat denenmiştir.
- II. Yeni kurulan partiler uzun süre iktidarda kalmış ve yönetimi devralmıştır.
- III. Farklı siyasi partiler kurulmuştur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) I, II ve III

Etkinlik 4

Aşağıdaki tabloda verilen demokratik gelişmelerden Atatürk Dönemi'nde gerçekleşenleri "✓" sembolü ile belirtiniz.

a.	Tanzimat Fermanı'nın ilanı	
b.	Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi	
c.	Demokrat Partinin kurulması	
ç.	Cumhuriyet'in ilanı	
d.	TBMM'nin açılması	
e.	I. Meşrutiyet'in ilanı	
f.	Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması	
g.	Kanunuesasi'nin ilanı	
ğ.	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulması	
h.	Sened-i İttifak'ın imzalanması	

1. • 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılması
• 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılması
• 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesi

Bu gelişmelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Egemenlik, halka verilmiştir.
- B) Kişi egemenliğine son verilmiştir.
- C) Kadınlara siyasal haklar verilmiştir.
- D) Yeni Türk Devleti'nin yönetim şekli belirlenmiştir.

2. 1 Kasım 1922'de Büyük Millet Meclisinde kabul edilen bir kanun ile saltanat kaldırılmıştır.

Saltanatın kaldırılması ile;

- I. kişi egemenliğine son vermek,
- II. ulusal egemenliği güçlendirmek,
- III. kadınlara seçme ve seçilme hakkı vermek

amaçlarından hangilerine ulaşılma istendiği söylenebilir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

3. Türk kadını;
• 1930 yılında belediye,
• 1933 yılında muhtarlık,
• 1934 yılında milletvekili,
seçimlerine katılma hakkı elde etmiştir.

Buna göre Türk kadını ile ilgili,

- I. Sahip oldukları kazanımlar artmıştır.
- II. Sosyal ve ekonomik haklar elde etmişlerdir.
- III. Ülke yönetimine katılma hakkı elde etmişlerdir.

çıkartımlarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III

4. Atatürk, "Bizim meclisimizde iki parti olmalı, hükümet denetleme sistemi kurulmalı ve medeni ülkelerin parlamentolarına benzemeliyiz." demiştir.

Atatürk bu sözünde aşağıdakilerden hangisine geçilmesi gerektiğini vurgulamıştır?

- A) Kişi egemenliğine
- B) Çok partili hayata
- C) Tek partili sisteme
- D) Cumhuriyet yönetimine

5. Atatürk, demokrasi için çok partili hayatın olması gerektiği düşüncesindeydi. Bundan dolayı iktidar partisinin yanında bir muhalefet partisinin kurulmasını daima destekledi.

Aşağıdakilerden hangisi Atatürk Dönemi'nde kurulan siyasal partiler arasında yer almaz?

- A) Demokrat Parti
- B) Cumhuriyet Halk Fırkası
- C) Serbest Cumhuriyet Fırkası
- D) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

6. • Mustafa Kemal 22 Haziran 1919'da Millî Mücadele'nin önemli isimlerinin desteği ile hazırladığı Amasya Genelgesi'nde "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." kararına yer vermiştir.
• Mustafa Kemal ve Erzurum Kongresi'ne katılan delegeler, kongrede "Kuvayımilliye'yi tek kuvvet olarak tanımak ve millî iradeyi hâkim kılmak esastır." kararını kabul etmişlerdir.

Bu bilgilere göre aşağıdaki ifadelerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Çok partili hayata geçilmek istenmiştir.
- B) Mustafa Kemal, meclis başkanı olmak istemiştir.
- C) Halkın iradesine ve demokrasiye önem verilmiştir.
- D) Kadın erkek eşitliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

- 7. • 23 Nisan 1920’de Büyük Millet Meclisinin açılması, Türk demokrasi tarihinde önemli bir yer tutar. Bu adım, halkın kendi kendisini yönetme ilkesinin hayata geçmesini sağlamıştır.
- Meclisin sürekliliğini sağlamak için 20 Ocak 1921’de Teşkilat-ı Esasiye Anayasası kabul edilmiştir. Anayasada yer alan “Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir.” maddesi, halk egemenliğini garanti altına almış ve cumhuriyete geçişin önü açılmıştır.
- Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasından sonra, 1 Kasım 1922’de saltanatın kaldırılmasıyla Cumhuriyet’in önündeki en büyük engel ortadan kalkmıştır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşı-
maz?

- A) Büyük Millet Meclisi ile halk egemenliğine geçilmiştir.
- B) Anayasa ile halk egemenliği güvence altına alınmıştır.
- C) Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyet'in ilanını kolaylaştırmıştır.
- D) Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte güçler birliği ilkesine geçilmiştir.

8. Mustafa Kemal, Mecliste farklı görüşlere yer vermek için birden fazla partinin olması gerektiğine inanmıştır. İlk olarak Halk Fırkasını kendisi kurmuş, ardından Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmalarını istemiş ve desteklemiştir.

Mustafa Kemal çok partili hayat ile;

- I. farklı görüşlerin Mecliste temsil edilmesini sağlamak,
- II. demokrasi anlayışını yerleştirmek,
- III. padişahın desteğini almak

amaçlarından hangilerine ulaşmak istemiştir?

- A) I ve II B) I ve III
C) II ve III D) I, II ve III

9.

Atatürk, Türk milletine çağdaş ve demokratik bir yönetim sistemi kazandırmak için önemli adımlar atmıştır. “Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir.” ilkesi doğrultusunda Cumhuriyet’i ilan ederek halkın yönetime katılımını sağlamıştır. Ayrıca çok partili hayata geçiş denemeleri yaparak demokrasiyi geliştirme çabası göstermiştir. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı vererek yaptığı reformlarla toplumsal eşitliği desteklemiştir. Atatürk’ün yaptığı çalışmalar, Türkiye’de demokrasinin temel taşlarını oluşturmıştır.

Bu bilgilere göre Atatürk'ün demokrasiyi geliştirme çabalarıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Türk milletinin modern yöntemlerle yönetilmesi amaçlanmıştır.
- B) Cumhuriyet'in ilanı, halkın demokratik haklarına katkı sağlamıştır.
- C) Cumhuriyet'in tek bir parti ile daha kuvvetli olacağı savunulmuştur.
- D) Kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkı, eşitlik anlayışına katkı sağlamıştır.

Cumhuriyet'in Temel Nitelikleri

- Türkiye Cumhuriyeti Devleti, tüm vatandaşların huzur içerisinde yaşaması için sahip oldukları hak ve özgürlükleri anayasa ve yasalarla güvence altına almıştır.

Anayasa; bir devletin nasıl yönetileceğini gösteren, temel niteliklerini belirten, vatandaşların hak ve özgürlüklerini koruyan en temel kanundur.

- Yürürlükteki kanunlar, anayasaya aykırı olamaz.
- Ülkemizde toplamda dört anayasa yapılmıştır. İlk anayasamızın adı Teşkilat-ı Esasi'dir (1921 Anayasası). Bu anayasa savaş dönemi olduğu için kısa ve öz hazırlanmıştır. Şu an yürürlükte olan ise 1982 Anayasası'dır.

- Anayasa'nın ilk üç maddesi değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez. Bu maddeler aşağıda verilmiştir.

➤ Devletin şekli	Madde 1: Türkiye Devleti bir Cumhuriyet'tir.
➤ Cumhuriyet'in nitelikleri	Madde 2: Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.
➤ Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti	Madde 3: Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Millî marşı İstiklal Marşı'dır. Başkenti Ankara'dır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Temel Nitelikleri

Demokratik Devlet

- ▶ Demokratik devletlerde egemenlik, kayıtsız şartsız millete aittir.
- ▶ Demokratik devletlerde halk, belli dönemlerde yapılan seçimlerle temsilcilerini belirler. Böylece halk, seçtiği kişiler aracılığı ile kendi kendini yönetir.
- ▶ Demokratik devletlerde halk, kanunlara göre seçme ve seçilme hakkını kullanır. Hiçbir baskı olmadan istediği siyasi partiye oyunu verir. Aynı zamanda istediği siyasi partiye üye olabilir ve partisi için çalışabilir.
- ▶ Demokratik devletlerde 18 yaşına gelmiş her vatandaşın seçme ve seçilme hakkı vardır.
- ▶ Demokratik devletlerde çok partili sistem mevcuttur ve kanunlar çerçevesinde her görüşten siyasi parti kurmak serbesttir.
- ▶ Yapılan seçimlerde gizli oy, açık sayım ilkesine göre hareket edilir.
- ▶ Demokratik devletlerde kişiler özgürce düşünür ve düşündüğünü ifade eder.

Toplumun düzen içinde yaşamasını sağlayan kurallar bütününe **hukuk** denir.

Hukuk Devleti

- ▶ Devlet, bütün uygulamalarını bu kurallara göre yapar. Hukuk devletinde herkes kanun önünde eşittir ve devlet, bütün vatandaşlarına eşit yakındır.

- ▶ Haksızlığa uğrayan herkes mahkemeler aracılığı ile hakkını arar. Hukuk devletinde hiç kimse hukuka aykırı bir davranışta bulunamaz. Devlet bile kişi tarafından mahkemeye verilebilir.
- ▶ Hukuk devletinde, mahkemeler bağımsızdır. Herhangi bir kimsenin veya bir kurumun etkisi altında olmaz.
- ▶ Vatandaşların temel hak ve özgürlükleri anayasa ve kanunlarla korunarak güvence altına alınmaktadır.

Sıra Sende 6

Anayasa'nın 132. maddesinde "Hiçbir devlet organı, makam, kurum veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz." denilmektedir.

Anayasa'nın bu maddesi Türkiye Cumhuriyeti'nin hangi niteliğe sahip olduğunu göstermektedir?

- A) Demokratik devlet
- B) Hukuk devleti
- C) Laik devlet
- D) Sosyal devlet

Laik Devlet

- ▶ Laiklik; devletin hukuk kurallarının akla, bilime ve toplumun ihtiyaçlarına dayalı olmasıdır. Laik devletlerde din ve devlet işleri birbirinden ayrılır, vatandaşlara inanç ve ibadet özgürlüğü tanınır.